

TENDINȚE INVESTIȚIONALE ȘI DE DEZVOLTARE ÎN SECTORUL ENERGETIC AL REPUBLICII MOLDOVA

¹Dr. hab., prof univ., Rodica HÎNCU, ²Drd., Ana LITOCENCO

^{1,2}Academia de Studii Economice a Moldovei,
str. Mitropolit G. Bănulescu-Bodoni 61, Republica Moldova, Chișinău,
Tel.: +373 22 402 736, web site: www.ase.md

Abstract

The purpose of this article is to provide a general overview of the Moldovan energy sector, the companies operating in the given field, their performances, as well as to reflect the investment and development trends in this strategic sector. The given subject is an actual one taking into account the importance of the energy sector in the Republic of Moldova, but also the geostrategic position of the country. Through the Association Agreement with the European Union, the Republic of Moldova has taken a number of commitments, including the reform in the energy sector. National authorities have already taken the first steps in this respect by linking the legal framework to European practices. In this paper were used such research methods as: documentary method, data grouping method, graphic method, synthesis and comparison method etc. As a result of this research, it is proposed to elucidate the new challenges that the new legislative framework imposes on companies that activate in the energy sector.

Key words: investment, energy sector, framework, international financial institutions, electricity distribution and supply operators.

JEL CLASSIFICATION: F35, FG31, L69.

Prin poziția sa geografică, prin configurația rețelelor de transport regionale și potențialul de generare a energiei electrice, Republica Moldova a deținut dintotdeauna un avantaj strategic care nu a fost însă pe deplin valorificat în ultimul deceniu. Prin urmare, sectorul energetic al Republicii Moldova se confruntă cu o serie de provocări:

- lipsa de resurse energetice autohtone (gaze naturale, petrol, cărbune);
- nevoia de a importa masiv nu doar combustibili fosili, dar și energie electrică;
- eficiența energetică redusă;
- nivelul redus de utilizare a surselor de energie regenerabilă;
- devierea mixului de combustibil de la cel optimal (cu dominarea gazelor naturale importate);
- uzura avansată a echipamentelor energetice (circa 60-70%) la centrale electrice, linii de tensiune înaltă și rețele de distribuție;
- nivelul redus de livrare a gazelor naturale în zonele rurale.

Una dintre premisele indispensabile pentru soluționarea acestor provocări este necesitatea investițiilor în sectorul energetic. Acordul de Asociere prevede sprijin din partea UE pentru investiții în infrastructura energetică a Republicii Moldova. Pentru astfel de proiecte, bugetul UE poate contribui cu sume limitate de asistență sub formă de grant, care, în mod normal, vor fi completate de sume mult mai mari din partea BEI și BERD, sub formă de împrumuturi sau finanțare cu capital.

Cea mai importantă asistență macro-financiară din partea UE pentru Republica Moldova de până acum a fost programul de granturi în valoare de 90 de milioane de euro (vezi tabelul 1), stabilit în anul 2010 și executat în trei tranșe în anii 2010 și 2012. Programul a fost declanșat de consecințele negative ale crizei financiare mondiale din anii 2008-2009 asupra Republicii Moldova și a presupus reformarea managementului financiar public, managementului datoriei publice, sectorului financiar și a guvernării băncii centrale, precum și asigurarea convergenței cu practicile UE pentru achizițiile publice.

Tabelul 1. Valoarea investițiilor UE în Republica Moldova

Perioada	2010 - 2012	2014 - 2020
Valoarea	90,0 mil. euro	610-746 mil.euro

Totodată, pentru perioada anilor 2014-2020, instituțiile financiare internaționale intenționează să aloce sume financiare mult mai mari. Repartizarea orientativă pentru perioada respectivă este de 610-746 milioane euro, cu alocări suplimentare în funcție de progresul realizat cu privire la asigurarea unei „democrații profunde și durabile” și implementarea obiectivelor de reformă convenite.

BEI este un investitor major în Republica Moldova, care a investit până în prezent o sumă de 372 milioane de euro sub formă de împrumuturi și investiții. BERD a devenit un investitor și mai mare în Republica Moldova, care a contribuit financiar până acum la 110 proiecte cu o sumă de 1 miliard de euro. Cea mai mare parte din această sumă investită a fost destinată infrastructurii și sectorului energetic. Astfel, un grant de 4,5 milioane de euro urma să stimuleze împrumuturile de 22 milioane de euro de la BERD destinate proiectelor de eficiență energetică durabilă, inclusiv o instalație de biogaz.

Totodată, spre finele anului 2016, Uniunea Europeană, BERD și BEI a oferit un pachet de finanțare de 92 milioane de euro pentru construirea unei conducte de gaze naturale din România până la Chișinău. BEI și BERD acordă câte un împrumut de 41 milioane euro fiecare, iar UE - un grant de 10 milioane euro. În vederea construirii și exploatării gazoductului și interconectorului dintre România și Republica Moldova, autoritățile Republicii Moldova au creat infrastructura necesară fondând întreprinderea de stat „Vestmoldtransgaz” [6].

Investițiile alocate de către instituțiile financiare internaționale, de rând cu alte angajamente asumate în contextul Acordului de Asociere, au drept scop integrarea Republicii Moldova în piața internă a energiei din Uniunea Europeană. Conform Strategiei energetice a Republicii Moldova până în anul 2030, procesul de integrare a piețelor de energie electrică și gaze naturale din Republica Moldova în piața internă a energiei din UE va fi unul de durată, iar sistemul energetic al țării, economia în general și populația vor trebui să trăiască într-o perioadă de tranziție. Strategia vizează anul 2020 drept anul integrării depline în piața internă a energiei din UE. În conformitate cu acest obiectiv, legislația țării va fi în timp util armonizată cu acquis-ul Comunității Energetice și convergentă cu acquis-ul UE, asigurându-se astfel compatibilitatea juridică și de reglementare cu aceste piețe [2].

O realizare importantă a Republicii Moldova în scopul dezvoltării sectorului energetic este faptul că s-a recurs la aplicarea principiului separării, cu 3 companii de distribuție fiind separate juridic de compania de transport. Acest fapt a fost posibil datorită elaborării în perioada iulie 2014 - martie 2015, de către Ministerul Economiei, cu suportul Secretariatului Comunității Energetice și experților locali USAID a unui nou proiect de lege privind energia electrică. Proiectul dat a presupus implementarea standardelor europene în sectorul energetic al Republicii Moldova, dar și completarea și îmbunătățirea unor aspecte ale mecanismului deja existent în domeniu în vederea liberalizării pieței energiei electrice a Republicii Moldova [5]. Printre prevederile noii legi cu privire la energia electrică, se evidențiază necesitatea delimitării funcției de distribuție și furnizare a energiei electrice, funcții exercitate de către unul și același agent economic până la momentul intrării în vigoare a noii legi. Această prevedere legală are drept scop stimularea concurenței pe piața energiei electrice, acordând consumatorilor dreptul de a-și alege furnizorii și deschizând piața pentru noi participanți, cum ar fi producătorii de energie din surse regenerabile.

În temeiul legii vechi privind energia electrică, în Republica Moldova activau 3 agenți economici în scopul distribuției și furnizării energiei electrice la tarife reglementate, dintre care 2 agenți economici cu capital de stat: RED Nord S.A. și RED Nord-Vest S.A., și 1 agent economic cu capital privat - RED Union Fenosa SA. În contextul noilor prevederi legale aferente distribuirii și furnizării energiei electrice, s-a impus necesitatea efectuării unor investiții din partea agenților

economici vizați, prin crearea unor agenți economici noi, responsabili doar de furnizarea energiei electrice [1].

În acest context, cele 2 companii de stat (RED Nord S.A. și Red Nord-Vest S.A.) au fost supuse reorganizării, în rezultatul căruia a fost fondată Furnizarea Energiei Electrice Nord S.A. Astfel, drepturile și obligațiile S.A. „RED Nord” și S.A. „RED Nord - Vest” aferente activității de furnizare a energiei electrice la tarife reglementate au fost preluate de către S.A. „Furnizarea Energiei Electrice Nord”, fapt înregistrat prin Decizia Camerei Înregistrării de Stat din 24.07.2015. Prin licența eliberată de către ANRE, noua întreprindere are dreptul de a furniza energie electrică la tarife reglementate prin rețelele de distribuție ale S.A. „RED Nord” și S.A. „RED Nord - Vest”.

O situație similară a avut loc și în cazul companiei private RED Union Fenosa S.A. ANRE a eliberat o licență pentru furnizarea energiei electrice companiei Î.C.S. ”Gas Natural Fenosa Furnizare Energie” S.A., întreprindere creată în rezultatul reorganizării prin separare a companiei Î.C.S. ”RED Union Fenosa” S.A., care în prezent prestează doar servicii de distribuție a energiei electrice [3].

Astfel, conform datelor ANRE, la momentul actual, distribuția și furnizarea energiei electrice în Republica Moldova se efectuează de către următorii operatori (vezi tabelul 2) [4].

Tabelul 2. Operatori de distribuție și furnizare a energiei electrice în RM

Nr.	Operatori de distribuție	Nr.	Operatori de furnizare
1.	RED Nord S.A.	1.	Furnizarea Energiei Electrice Nord S.A.
2.	RED Nord-Vest S.A.	2.	Gas Natural Fenosa Furnizare Energie S.A
3.	RED Union Fenosa S.A.		

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor ANRE

Totodată, în scopul finanțării activităților operatorilor sistemelor de furnizare, transport, și distribuție a energiei electrice, precum și menținerea unei bune funcționări a acestora în scopul asigurării unui nivel corespunzător de calitate a serviciilor prestate, ANRE aprobă anual proiecte investiționale în contextul planurilor de investiții elaborate de către operatorii de distribuție și de furnizare a energiei electrice [7].

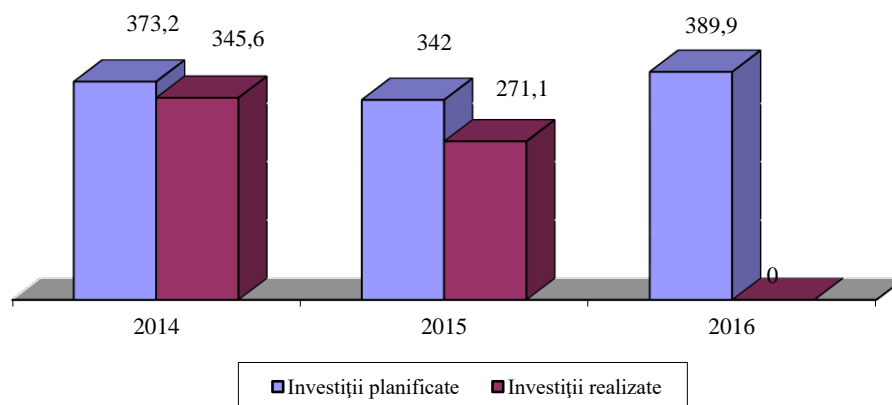

Figura 1. Valoarea în dinamică a investițiilor realizate de agenții economici din sectorul energetic al RM, mil.lei

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor ANRE

Datele aferente anului 2014-2015 reflectate în figura 1 vizează investițiile aprobate și realizate de către cei 3 operatori de distribuție. Ținând cont că operatorii de furnizare a energiei electrice au fost fondați în anul 2014, în perioada dată aceștia nu au avut planuri de investiții aprobate de către ANRE. Totodată, se observă că valoarea investițiilor s-a diminuat în perioada anului 2015 în comparație cu anul 2014. În partea ce ține de anul 2016, majorarea valorică a

investițiilor vizibilă în figura 1 se explică prin faptul că acesta include deja și investițiile planificate de către Furnizarea Energiei Electrice Nord S.A. și Gas Natural Fenosa Furnizare Energie S.A. Totodată, figura 1 nu include datele privind realizarea investițiilor pentru perioada anului 2016 dat fiind faptul că acestea nu sunt încă disponibile pe pagina oficială a ANRE.

În general, investițiile planificate de către operatorii de distribuție și furnizare a energiei electrice în Republica Moldova presupun efectuarea unor lucrări de reparații și îmbunătățiri în vederea asigurării bunei funcționări și prestării serviciilor de calitate:

- investiții în rețelele electrice de distribuție și furnizare – extinderea rețelelor electrice, reconstrucția liniilor electrice, renovarea cutiilor de cablu etc.;
- investiții în echipamentul de măsurare, aparate de control și diagnostică – schimbarea contoarelor;
- investiții în automatizare, computerizare, teleradio comunicații, sisteme, programe – întreținerea și exploatarea serviciilor informaționale, servicii soft, licențe, etc.;
- investiții în clădiri, construcții, unități de transport, reparații capitale [9].

În CONCLUZIE, se menționează că, atât investițiile efectuate de către instituțiile financiare internaționale în sectorul energetic al RM, cât și investițiile efectuate de către agenții economici ce activează în sectorul dat sunt în continuă creștere. Acest fapt denotă că, actorii publici și cei privați ai domeniului energetic sunt conștienți de importanța sectorului dat, precum și de necesitatea asigurării securității acestuia. Din acest motiv, autoritățile naționale elaborează și continuă implementarea diverselor politici și acte normative relevante, precum și mențin colaborarea cu partenerii străini în vederea atragerii noilor investiții și fonduri financiare în domeniu. În același timp, un lucru destul de important este conștientizarea și interesul agenților economici din domeniul energetic de a-și menține/ îmbunătăți calitatea serviciilor prestate, fapt confirmat de tendința investițiilor efectuate de către aceștia în lucrările de reparație și/sau îmbunătățire a echipamentelor, utilajelor etc.

BIBLIOGRAFIE

1. Legea cu privire la energia electrică nr.107 din 27 mai 2016. Publicat în Monitorul Oficial nr. 193-203 din 2016, art.413.
2. Hotărârea Guvernului nr.102 din 05.02.2013 cu privire la Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030. Publicat în Monitorul Oficial nr. 27-30 din 2013, art.146.
3. <http://www.anre.md/ro/content/anre-eliberat-o-licen%C8%9B%C4%83-pentru-furnizarea-energiei-electrice-la-tarife-reglementate-noii>.
4. <http://anre.md/ro/content/lista-titularilor-de-licen%C5%A3%C4%83-pe-pia%C5%A3a-energiei-electrice>.
5. <http://unimedia.info/comunicate/noua-lege-a-energiei-electrice-scoasa-la-dezbateri-publice-7915.html>.
6. <http://www.mec.gov.md/ro/content/banca-ue-si-berd-ofera-suport-pentru-constructia-gazoductului-intre-republica-moldova-si>
7. <http://anre.md/ro/reports/8>
8. <http://rednord.md/doc/centerpress/Planul%20pe%20investitii%202017%20aprobat%20de%20ANRE%20cu%20anexa%205.pdf>